

El turisme: factor clau a les transformacions territorials i urbanes al País Valencià.

Benidorm, un cas paradigmàtic.

Vicent ORTUÑO i GINESTAR

Llicenciat en Geografia. Universitat de Barcelona.

No és una novetat dir que, en general, la creació de noves ciutats ve donada per la urgència a solucionar els problemes derivats de les grans concentracions demogràfiques i industrials. Gran nombre d'aquestes ciutats són d'iniciativa pública, fruit d'un projecte únic, amb un període de construcció relativament curt (2,3,4 anys) i amb una problemàtica similar. A l'Estat espanyol, i més estrictament a l'àrea dels Països Catalans, el boom turístic dels últims vint anys ha originat l'aparició de ciutats noves amb característiques i problemes força comuns, però diferents als de les construïdes per alleugerir la densificació humana i industrial de les grans ciutats.

Les darreres acostumen en situar-se a espais buits propers a les ciutats i són, generalment, pures ciutats dormitori amb una escassa activitat productiva. Enfront d'aquestes, les sorgides de l'impacte turístic neixen al voltant d'un nucli primitiu que sovint es torna centre comercial i administratiu de la ciutat que està naixent, i tenen una activitat productiva dominada quasi de manera exclusiva pel sector terciari (comerç, oci, serveis, etc.) i per la construcció. El seu procés de creixement és més llarg (10-15 anys) i és fruit de la iniciativa privada.

Esquema històric de les transformacions territorials i urbanes al País Valencià.

— *Fins el 1920:* A diferència d'altres zones de l'Estat (Catalunya i Euzkadi) al País Valencià, el 1910, encara no hi havia hagut procés de revolució industrial i, en conseqüència, existia un cert retard a la societat valenciana caracteritzat per la persistència d'un règim demogràfic antic i un procés d'urbanització lent i centrat a les velles ciutats d'economia agrícola i comercial (exceptuant-ne Alcoi).

— *Entre 1920-1940*: Superada en part l'emigració de principis de segle cap a Amèrica i el nord d'Àfrica i les dificultats econòmiques de la Primera Guerra Mundial, el País Valencià inicia un període de consolidació industrial i un fort increment de les exportacions agrícoles. Assistim a un període de certa reactivació demogràfica i d'acceleració dels desequilibris territorials en traslladar-se una bona part de la població als centres urbans buscant llocs de treball industrials, comercials i de transport.

— *Entre 1940-1953*: El període de l'autarquisme econòmic es va caracteritzar per una misèria a nivell socio-econòmic i polític. A l'apartat econòmic va ser una etapa dominada pel mercat negre i pel proteccionisme per intentar aconseguir l'autosuficiència. Les conseqüències, ja prou conegudes, van ser un pobre nivell de renda que va portar un nivell adquisitiu i de consum baix i una productivitat baixa. Aquest proteccionisme va afectar l'economia valenciana frenant la industrialització començada als anys anteriors.

Aquest període va originar un semiestacionament demogràfic i una escassa rellevància dels moviments migratoris, constituint un fre al procés de concentració territorial.

— *Des de 1953*: L'any 1953 es van signar els acords amb els EEUU i així es va posar fi a l'aïllament internacional de l'Estat espanyol des que va acabar la guerra civil (1939). 1953 marca la fi del proteccionisme i l'inici d'un període de liberalisme econòmic que donaria pas al boom turístic i industrial dels anys 60.

Des dels últims anys de la dècada dels 50 i tots els 60, va produir-se un fort creixement demogràfic, un important procés migratori cercant llocs de treball a les ciutats més industrialitzades i comercialitzades i, per tant, una forta acceleració del procés urbanitzador. Aquest procés de concentració de la població i de la producció a les àrees més urbanitzades va afectar al conjunt del territori i va provocar una consolidació i una rellevància del sistema de jerarquies urbanes; aquest canvi va ser conseqüència de la progressiva especialització productiva de les diferents àrees urbanes.

Si es té present que l'estructura productiva del País Valencià absorbeix molta mà d'obra, s'entendrà millor el marcat procés de concentració urbana que aquest ha experimentat des de 1960 i el progressiu agreujament dels desequilibris territorials; per tant el creixement econòmic ha voltat entorn de sectors consumidors amb gran quantitat de mà d'obra (tèxtil, calçat, mobles, construcció i turisme). Així mateix la indústria valenciana es caracteritza per l'existència de nombroses petites i mitjanes empreses i per l'ús d'una tecnologia endarrerida, la qual cosa fa que el consum de mà d'obra sigui considerable.

Tant el creixement industrial como el turisme es concentren majoritàriament al litoral, provocant uns forts corrents migratoris des de l'interior que han contribuït a deprimir més unes àrees ja força malmeses.

Aquest procés de concentració urbana queda ben reflectit al quadre 1, on s'aprecia el percentatge de població que representaven els diferents municipis, agrupats per dimensions i població, entre els anys 1960-1975. (Quadre 1)

Una de les característiques d'aquests processos de concentració urbana és el dèficit, i en alguns casos la inexistència total, d'infraestructures i equipaments d'aquestes ciutats que han crescut d'una manera ràpida, o als barris nous de les ja consolidades, com a conseqüència de no poder atendre les nombroses demandes d'inversions socials que generen els nous col·lectius sobre les àrees o ciutats que en són destinatàries. Les poques inversions també han fet augmentar de manera considerable els preus del sòl i per tant això ha generat l'especulació dels qui han preferit desviar-se cap a inversions amb beneficis fàcils centrades al sòl que no dirigir-se cap a altres sectors.

Quadre 1

Distribució dels municipis del País Valencià d'acord amb la seva dimensió i població

	% 1960		% 1975		1960		1975	
	nº	població	nº	població	total nº	total població	total nº	total població
municipis amb menys de 5.000 habitants	83,35	27,03	78,59	15,76	456	670.838	426	538.060
municipis amb 5.000-10.000 hab.	8,59	13,24	8,67	9,27	47	328.632	47	316.206
municipis amb 10.000-20.000 hab.	5,48	16,78	7,01	15,65	30	416.520	38	533.907
municipis amb 20.000-50.000 hab.	1,64	10,13	4,61	21,07	9	251.387	25	718.658
municipis amb 50.000-100.000 hab.	0,54	7,53	0,36	3,30	3	186.909	2	112.760
municipis amb més de 100.000 hab.	0,36	25,24	0,73	34,91	2	626.593	4	1.191.135
					547	2.480.879	542	3.410.726

Font: SORRIBES, Josep. opus cit. bibl., pàgs. 74-75

L'impacte del turisme

S'acaba l'aïllament internacional i a Europa se li presenta un territori poc degradat pel procés industrialitzador i per tant un espai natural i unes costes en estat més pur. Si a aquestes característiques afegim les del clima càlid, preus més baixos i un cert «exotisme», tindrem tots els elements que jugaran a favor de l'impuls turístic. És important fer una remarca: el règim franquista va veure en el turisme un instrument vàlid per intentar reduir el desencís social a l'interior de l'Estat. Així, la política turística anava dirigida únicament a aconseguir increments anuals en xifres de turistes, deixant de banda qualsevol altre plantejament.

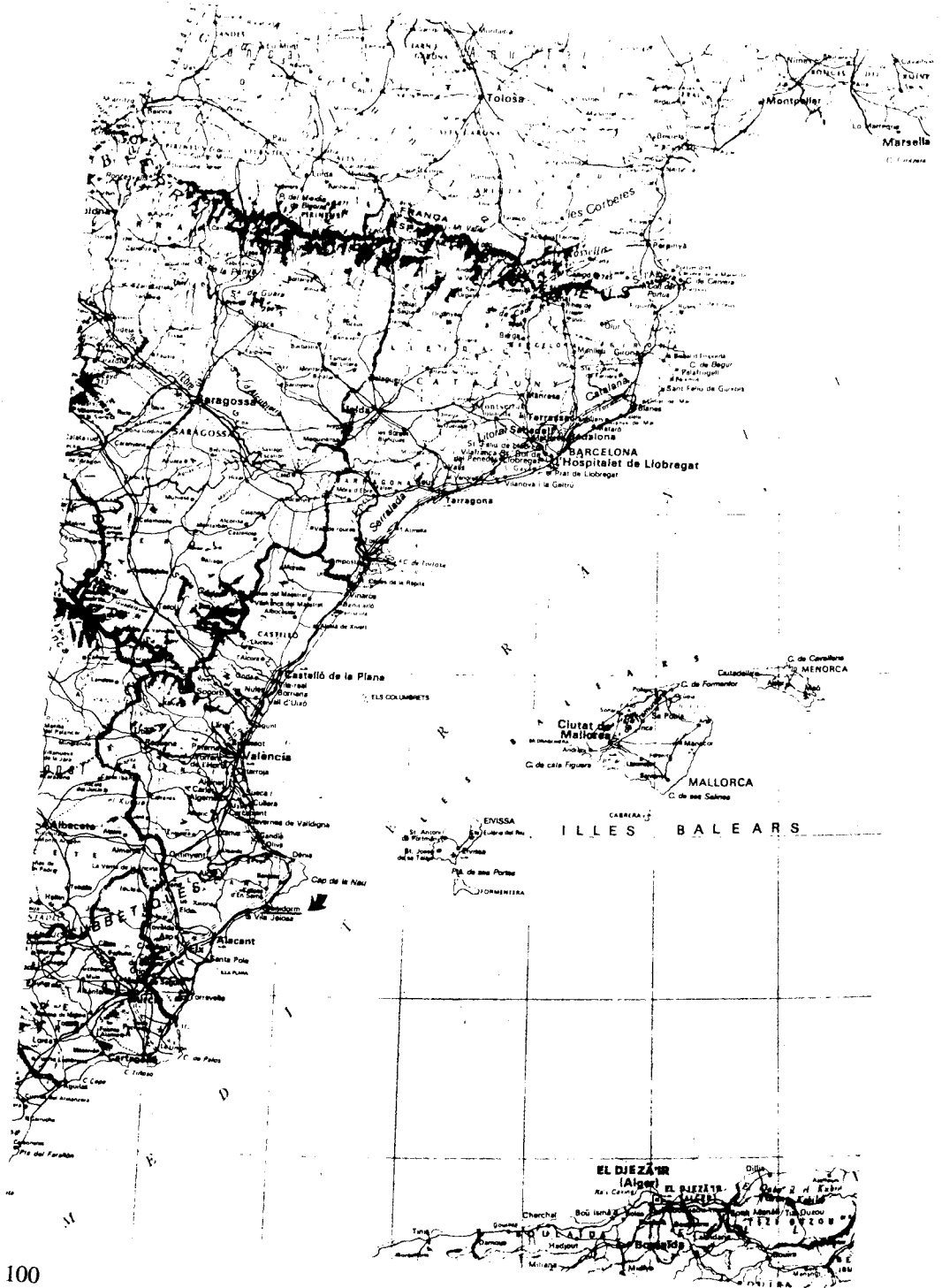
Els resultats negatius d'aquesta política han estat considerables: s'ha aconseguit estar al capdavant dels països turístics sense tenir present el preu que es pagava.

S'ha urbanitzat pràcticament tot el litoral de la Mediterrània provocant un èxode fort de població cap a la costa, buidant les zones interiors i en conseqüència, accentuant els desequilibris territorials. Aquest creixement ha generalitzat una ferotge especulació del sòl i una desviació de grans masses de capital impedit, segurament, el desenvolupament d'altres sectors productius a la resta del país.

L'especulació encareix els habitatges i contribueix a crear una jerarquia urbana basada en la tipologia i morfologia dels edificis dels habitatges, provocant l'aparició de «guetos», on viuen la majoria de treballadors immigrants, allunyats del centre comercial i provocant el buit als sectors residencials dels visitants a la temporada baixa.

La situació política de l'Estat, un règim dictatorial, va contribuir a generalitzar la corrupció, les infraccions urbanístiques i la nul·la vigilància per aturar les agressions al medi ambient. La febre d'obtenir beneficis fàcils i ràpids ha impedit la conservació de les costes i ha provocat la pèrdua irreparable de nombrosos espais naturals d'un valor ecològic cabdal.

Mapa 1



Una altra conseqüència, de valoració més subjectiva, és l'impacte produït sobre els costums i les tradicions culturals pròpies. En molts casos la «colonització» és fortíssima i la pèrdua dels signes d'identitat col·lectiva és un fet.

Quant al País Valencià, el turisme ha ocasionat en general els mateixos processos que a la resta de la Mediterrània. El procés urbanitzador del litoral s'intensifica de nord a sud. Al nord existeixen zones turístiques puntuals, al centre s'intensifiquen per efecte de la demanda de la ciutat de València i des de la Dènia cap al sud es ja un àrea costanera íntegrament urbanitzada i amb poquíssims traços discontinus; és pràcticament una ciutat lineal tocant al mar.

A part del turisme, les tres capitals administratives del País Valencià (Castelló de la Plana, València i Alacant) estan al litoral, contribuint a densificar encara més l'àrea de la costa amb el seu potencial.

Aquesta situació fa que l'eix litoral sigui el més important, enllaçant les zones de més gran concentració i creixement demogràfic, residencial i de serveis. La importància d'aquest eix s'ha consolidat més en construir l'autopista que travessa el País Valencià de nord a sud (autopista que connecta amb Catalunya i la xarxa d'autopistes d'Europa), paral·lela a la costa i a poca distància del mar, i d'aquesta manera, obeïnt criteris turístics, facilitar un accés millor als principals nuclis de turisme. Al llarg d'aquest eix se situen les principals ciutats que formen la jerarquia urbana, per tant és un veritable estructurador del conjunt territorial Valencià. (Mapa 1)

Un tret distintiu entre el nord i el sud del País Valencià és que mentre al nord s'ha adoptat amb preferència la construcció vertical en forma d'hotels i blocs d'apartaments, al sud existeixen extenses àrees on han sovintejat les urbanitzacions d'habitatges unifamiliars aïllades (Mapa 2). Cap a l'interior, sobretot en resposta a la demanda de les grans ciutats, han sorgit també urbanitzacions de segona residència. Aquestes creen, amb freqüència, espais tancats en un context de renda menor, sense massa incidència en l'evolució dels nuclis urbans dels municipis en els quals s'han instal·lat, contribuint, però a una distribució més classista del territori.

A les zones turístiques hi ha un creixement fort del sector terciari, molt poca o nul·la activitat industrial i una agricultura complementària, que anirà minvant segons augmenti el turisme que anirà devorant més potencial humà i espai físic.

La dependència del turisme i les activitats que genera és quasi bé exclusiva a la majoria dels municipis turístics, amb els riscos que porta aquesta dependència.

Benidorm: un cas paradigmàtic

«Benidorm és un prototipus peculiar de ciutat nova. Potser l'única que a Europa o Amèrica hagi arribat a 200.000 habitants en 17 anys de vigència del Pla d'Urbanisme, que expansionava l'antic poble... probablement el prototipus més pur en el seu gènere, de ciutat adaptada al turisme industrial modern»¹.

D'alguna manera aquestes paraules il·lustren el procés seguit per Benidorm des del boom turístic fins avui; procés que es caracteritza per un creixement econòmic recent, un creixement urbà rapidíssim i una economia totalment lligada al turisme.

El turisme ja hi existia des de finals del segle passat. Fins fa pocs anys, Benidorm era un poble bàsicament agrícola i mariner, però no pescador, ja que no tenia port, on un nombre reduït d'habitants d'Alcoi i Madrid anaven a passar l'estiu. L'agricultura era majoritàriament de secà (ametllers, oliveres i garrofers); el regadiu quasi no existia perquè

l'aigua sempre ha estat un problema crònic (del segle XIV ja hi ha documentació que cita que els seus habitants només podien proveir-se dels pous d'aigua lleugerament salada).

Quadre 2 Evolució de la població

	1857	1910	1930	1950	1960	1965	1970	1975	1980	1983
Benidorm	3.720	3.498	3.113	2.726	6.259	9.618	12.003	22.841	24.983	31.541
L'Alfàs	1.035	1.138	1.104	952	955	1.377	2.514	3.486	5.049	5.304
Altea	5.193	5.694	5.580	5.738	5.620	8.022	8.791	9.831	11.154	11.785
Callosa d'en Sarrià	3.889	4.415	4.098	4.189	4.617	5.086	5.359	6.631	7.117	7.154
Polop	1.789	1.630	1.400	1.396	1.286	1.467	1.574	1.745	1.738	1.713
La Nucia	1.977	2.229	2.285	1.429	1.396	1.578	2.031	3.058	3.426	3.515
Finestrat	2.531	2.135	1.426	1.289	1.178	1.163	1.149	1.015	980	1.007
La Vila Joiosa	9.110	9.152	8.715	9.315	11.086	14.891	16.193	20.360	20.726	21.626

Font: QUEREDA SALA, José J.: opus cit. bibl. i P.G.O.U. de Benidorm (1985)

La població va experimentar el seu zènit a la primera meitat del segle XIX per, a partir d'aleshores, iniciar una davallada contínua i ininterrompuda fins a la dècada dels 50. És en aquesta data i per la seva dedicació al turisme que Benidorm començarà a créixer d'una manera constant i amb índexs altíssims (quadre 2). Aquestes xifres fan referència a la població censada, però si tenim en compte la seva capacitat total de població i comptabilitzem l'existència de la població flotant turística i laboral, el volum poblacional arriba a uns 95.000 hab. a la temporada baixa (gener) i a uns 200.000 a la temporada alta (juliol-agost) (quadres 3 i 4).

Quadre 3 Promitjos mensuals (any 1984)

Mes	Població permanent resident	Població laboral flotant	Població turística flotant	Població laboral atreta	Població de l'àrea servida
gener	33.833	1.614	60.024	2.050	430
febrer	33.833	2.767	68.096	2.050	430
març	33.833	2.435	65.766	2.050	860
abril	33.833	5.310	85.897	2.730	860
maig	33.833	4.411	79.601	2.730	1.720
juny	33.833	8.802	110.339	3.410	3.020
juliol	33.833	11.792	131.271	3.410	4.100
agost	33.833	13.326	142.002	3.410	4.320
setembre	33.833	9.479	115.079	3.410	3.890
octubre	33.833	6.440	93.806	2.730	1.720
novembre	33.833	4.090	77.353	2.050	860
desembre	33.833	2.521	66.370	2.050	430

Font: P.G.O.U. de Benidorm (1985)

Quadre 4
Promitjos mensuals (any 1984)

	Població	%
gener	97.951	49,75
febrer	107.176	54,43
març	104.944	53,30
abril	128.630	65,33
maig	122.295	62,11
juny	159.404	80,96
juliol	184.406	93,66
agost	196.891	100,00
setembre	165.691	84,15
octubre	138.529	70,36
novembre	118.186	60,03
desembre	105.204	53,43
mitjana = 135.776		

Font: P.G.O.U. de Benidorm (1985)

El Pla General d'Ordenació Urbana (PGOU) de 1956

A principis dels 50 es decideix potenciar la dedicació turística de Benidorm. Aquesta decisió assumida i recolzada per l'Ajuntament va comptar amb la col·laboració d'una sèrie de persones amb càrrecs polítics o en molt bones relacions amb el govern franquista. La unió dels interessos econòmics i el poder polític va ser una de les claus de l'anomenat miracle de Benidorm.

L'any 1956 es redacta el primer PGOU, després de diverses anàlisis a vàries localitats turístiques espanyoles i europees. Aquest pla contemplava: la preservació de la platja com a objectiu primordial i la conservació del casc antic. En tolerar grans altures van ser inviables les propostes de principi i ara el casc antic té massa alçada i una excessiva densitat de població. El creixement al llarg de la platja s'havia plantejat com a ciutat-jardí, però no s'havia previst cap zona verda ni cap terreny destinat a equipaments.

Els encerts més grans van ser una acceptable xarxa viària a la zona de l'eixample de la platja de Llevant i la catalogació d'una zona exterior no edificable com a possible reserva futura de sòl.

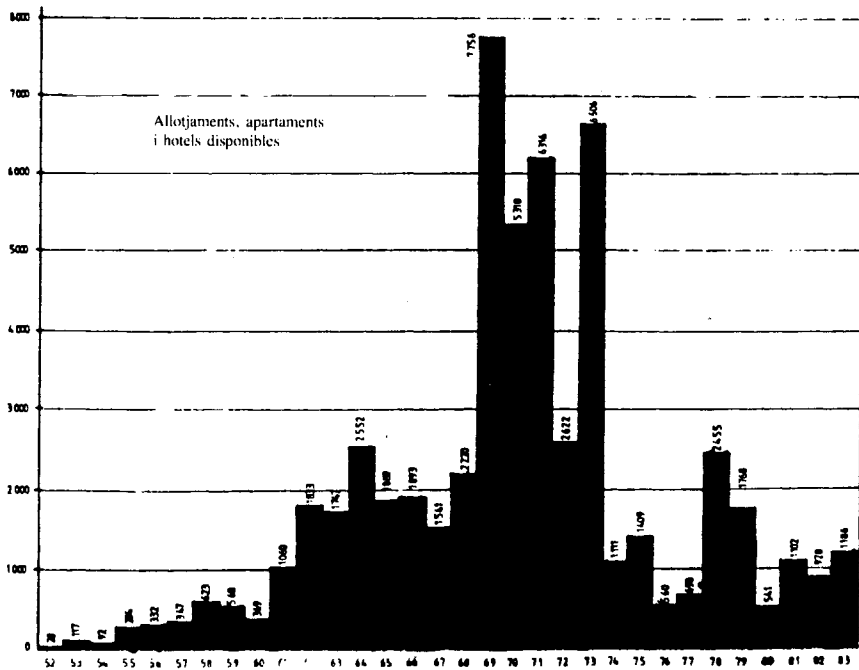
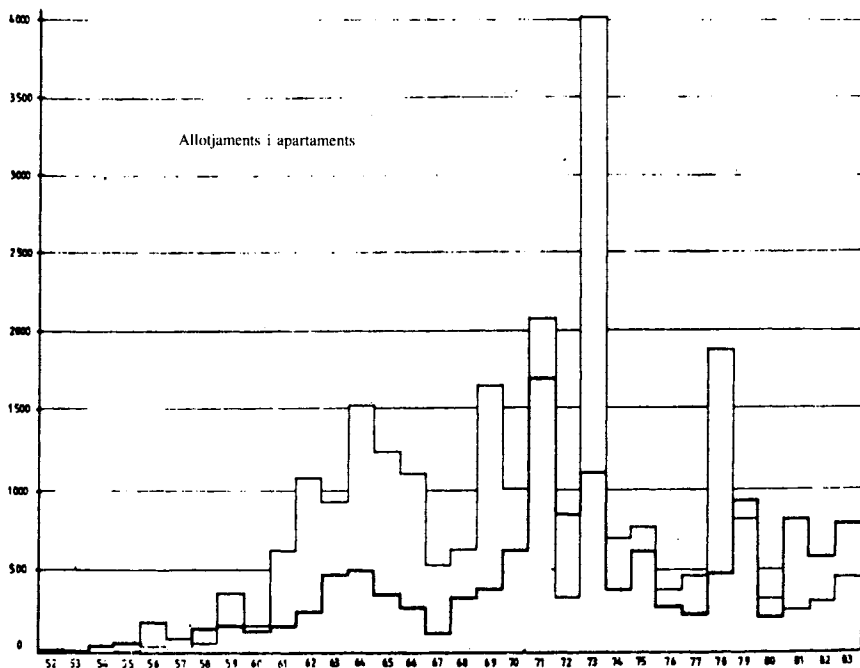
Revisions del 58 i del 63

La baixa densitat prevista al pla del 56 aviat va començar a qüestionar-se. L'any 1958 ja es va fer una revisió del Pla vigent i al 1963 va haver-hi una reforma encoberta; ambdues fetes per augmentar el volum edificable primitiu. La reforma del 63 és l'origen del Pla vigent i actualment se n'està redactant un altre que potser es posi en marxa el 1986.

Les pressions que es van realitzar per aconseguir incrementar el volum edificable van permetre que en 18 anys (des de 1956 a 1974) aquest volum tolerat s'hagi multiplicat per 4.

El volum autoritzat s'anava incrementant, principalment, perquè es produïen uns «errors»

Gràfic 1. Evolució de la construcció



P.G.O.U. (1985)

a la redacció de les ordenances, errors que els constructors aprofitaren ràpidament: les escales i els passadissos exteriors a l'edifici, les terrasses cobertes amb vidre a l'aire lliure, la cobertura de baixos i les plantes i els soterranis, no eren considerats volums edificables.

A més, des de la reforma del 63, als hotels de 4 i 5 estrelles se'ls autoritzava un excés del 30% del volum (Benidorm tenia, al 1983, 32.072 places d'hotel que la fa ser la segona ciutat d'Espanya només superada per Madrid amb 32.504).

L'any 1967 s'inaugurà l'aeroport internacional de El Altet a uns 60 Kms de Benidorm, que es convertirà en el vertader motor de turisme i farà que en 6 anys (1968-1973) es contrueixi gran part del que avui hi ha a Benidorm. (Gràfic 1).

S'ha d'assenyalar l'escassa rellevància que té l'habitatge unifamiliar o xalet a Benidorm, al seu terme municipal quasi no hi ha urbanitzacions de xalets, fet contrari a la resta de pobles veïns. I és que Benidorm va optar per una urbanització d'altura i per una «exportació» d'urbanitzacions, perquè el preu del seu sòl és elevadíssim. (Mapa 2)

Els 70 va ser una dècada on ningú no tenia una idea clara del que volia per Benidorm, es va frustrar un intent de redacció d'un nou Pla que millorés els defectes anteriors i l'Ajuntament es va dedicar, principalment, a realitzar grans obres d'infraestructura que es tornaven eternes per la manca de mitjans econòmics.

Simultàniament, el pas del temps va fer que el Pla del 63 quedés envellit i per tant es començà a relaxar l'aplicació de les ordenances i s'iniciaren reformes parcials que van conduir a l'aprovació, al setembre de 1983, del Projecte de Delimitació del Sòl Urbà.

El Benidorm actual

El tret que caracteritza el model de Benidorm és el gran pes de l'oferta hotelera en el seu procés de desenvolupament turístic i la seva dependència dels Tours-operadors. El «crack» de molts d'aquests tours-operadors a la segona meitat de la dècada dels 70 va representar un revés per Benidorm, que va veure's abocat a una important campanya de captació de turisme espanyol. Des de 1974 només s'han construït tres hotels, xifra ben significativa si la comparem amb la dels anys anteriors (quadre 5). Malgrat això, encara ara Benidorm depèn excessivament dels intermediaris estrangers que controlen el mercat internacional dels tours-operadors.

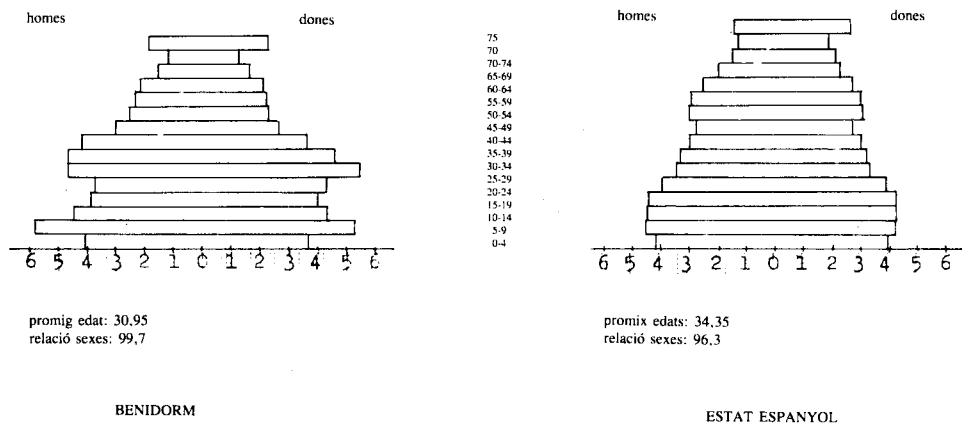
Quadre 5

Anys	Nº Hotels	Anys	Nº Hotels	Anys	Nº Hotels
1952	—	1963	6	1974	1
1953	—	1964	11	1975	—
1954	5	1965	4	1976	—
1955	4	1966	10	1977	—
1956	5	1967	16	1978	1
1957	4	1968	19	1979	—
1958	5	1969	30	1980	—
1959	2	1970	21	1981	1
1960	—	1971	9	1982	—
1961	5	1972	7	1983	—
1962	10	1973	7		

Benidorm és actualment una ciutat molt densificada, la qual cosa posa en perill el que ha constituït l'oferta tradicional: bones platges, tranquil·litat, atmosfera no contaminada, etc.

L'increment de població (quadre 2), fruit de l'emigració, ha provocat alteracions a la piràmide d'edats (gràfic 2). De la comparació amb les dades de la corresponent al conjunt estatal, s'aprecia clarament que és una població més jove (30,95 anys per 34,35), la proporció d'homes és més gran (99,7 per 96,3) i hi ha un eixamplament dels grups entre els 26-35 anys, ja que és el període on l'emigració incideix més. S'ha d'assenyalar que els grups superiors experimenten percentatges que van augmentant, a causa de la instal·lació de gran nombre de jubilats de la zona nord de l'estat i d'europèus. És igualment important remarcar la dràstica reducció del grup de 0-5 anys, com a conseqüència de la crisi general i de l'acceptació ràpida de les pautes occidentals imperants entre la població immigrant.

Gràfic 2



De l'anàlisi per sectors de l'activitat econòmica de la població s'aprecia clarament la total dedicació i dependència de Benidorm respecte al turisme.

a) Sector Primari: el seu pes és escàs i tendeix a la baixa. De les 3.789 hectàrees de sòl que comprèn només se'n conreen 1.722 (45,4%); es distribueixen en 700 de secà (garrofers, ametllers, i diverses) i aproximadament 1.022 de regadiu (ametllers, cítrics, fruiters i diverses).

La població activa agrària no passa de les 100² i la confraria de pescadors està formada per 6 persones, dades que mostren que són activitats residuals.

b) Sector Secundari: és molt dèbil i les activitats de transformació són pràcticament inexistents. La població activa dedicada a la indústria està al voltant de les 200 persones.

c) Construcció: és un sector molt potent i que absorbeix molta mà d'obra. Unes 1.400 persones es dediquen a la construcció, xifra baixa, però de l'anàlisi del quadre 6 es pot deduir que, ja que Benidorm és el municipi de la zona on més s'edifica, una bona part de la població dels altres municipis que es dedica a la construcció, ho fa a aquest.

d) Sector Terciari: és sens dubte el més potent. La població dedicada al terciari representa un 80% del total de la població activa censada, mentre que a Alacant és del 63,5% al conjunt del País Valencià del 48% i al total de l'estat al 48,5%.

La població activa estimada, incloent-hi els no censats, era al 1984:

Hotelera	12.100
Comerç	4.500
Serveis diversos	4.350
Emmagatzematge i distribució .	500
Transports i comunicacions	2.000

El conjunt de la població laboral és d'unes 25.300 persones, encara que la xifra minva a l'hivern en unes 8.000-9.000.

Si al conjunt li afegim el treball induït directament o indirecta per Benidorm sobre els municipis veïns, s'arribaria a una xifra que ultrapassaria els 30.000 llocs de treball generats per aquesta ciutat.

Localització.— Aproximadament un 80% de l'activitat econòmica de Benidorm es realitza a l'àrea compresa entre l'Eixample del Casc Antic —Casc Antic— Eixample de Llevant (mapa 4). Aquesta zona concentra el 54% del total de la població censada, més del 60% de la població mitjana anual i representa un 34% de la superfície construïda.

La configuració urbana atorga a aquest centre un paper de primer ordre:

— El Casc Antic fa de frontisa entre les dues platges i per tant es manté com a centre històric i geogràfic.

— Té una densitat de població superior a la resta de Benidorm. Actualment el centre s'està desplaçant lentament cap a la zona de l'Eixample de la platja de Llevant.

Equipaments i Serveis Públics

El pes de la centralitat és aclaparador a la localització dels serveis públics i privats; els serveis institucionals i municipals, així com la gran majoria de professionals independents, s'instal·len a la mateixa zona que concentra el comerç. Actualment però, es tendeix a situar certs serveis i equipaments (policia municipal, bombers, escoles...) a les afores, més per l'abaratiment del cost del sòl que no pas per una política de descentralització.

Pel que fa a l'escolarització, la situació al curs 84-85 era la següent:

	Nº	Alumnes	Nº aules	Alumnes/ . aules	% professors	Alumnes professors
Col·legis Públics	9	4.934	141	35	150	33
Col·legis Privats	3	2.008	55	37	51	39
	12	6.942	196	72	201	72

En principi podria dir-se que existeix densificació, però el més significatiu és el fet que Benidorm no tingui les places d'ensenyament públic suficients per cobrir la demanda actual.

Pel que fa a la segona etapa, existeix un Institut Nacional amb 705 alumnes i un Institut de Formació Professional amb 220 alumnes.

El pes demogràfic i econòmic d'aquesta ciutat nova ha fet que l'administració central li atorgués una sèrie de serveis que, generalment, només s'instal·len a les ciutats considerades seues a la divisió administrativa espanyola, en aquest cas la Vila Joiosa, trencant així la jerarquia urbana tradicional; Benidorm té dos jutjats de 1a Instància i dos jutjats de Districte-Registre Civil, a més del jutjat de Districte d'Altea que depèn de ella. Té

també un Registre de la Propietat exclusiu propi i per tant la resta de municipis depenen del de la Vila Joiosa.

Al marge de l'oficina que existeix a la Vila Joiosa, el Ministeri d'Hisenda n'obrirà una altra a Benidorm al 1986.

Quant als dèficits ens presenta alguns clarament alarmants; a la sanitat el panorama és desolador, ja que una ciutat amb una població mitjana de 130.000 hab. i màxima de 200.000 no disposa actualment de cap llit hospitalari, ni de cap hospital; l'únic que hi havia era de propietat privada i s'ha tancat aquest any. Enguany s'està construint una Residència de la Seguretat Social d'àmbit comarcal a la Vila Joiosa, i no a Benidorm per manca de terrenys.

Un problema crònic que ve de lluny i que s'ha anat solucionant sobre la marxa, és el del proveïment d'aigua potable. Aquest problema, al qual mai no s'havia buscat una solució definitiva, es va agreujar quan el boom turístic va generar un increment important de la demanda. En un principi no es va estudiar la capacitat de subministrament d'aigua que podia tenir la zona, per tal de limitar el creixement de població a les possibilitats de proveïment. Per contra les solucions s'anaven donant a mesura que sorgien els problemes: la improvisació i l'afany de lucre van ser la norma.

Una breu cronologia d'actuacions il·lustrarà millor a quin punt va arribar la improvisació:

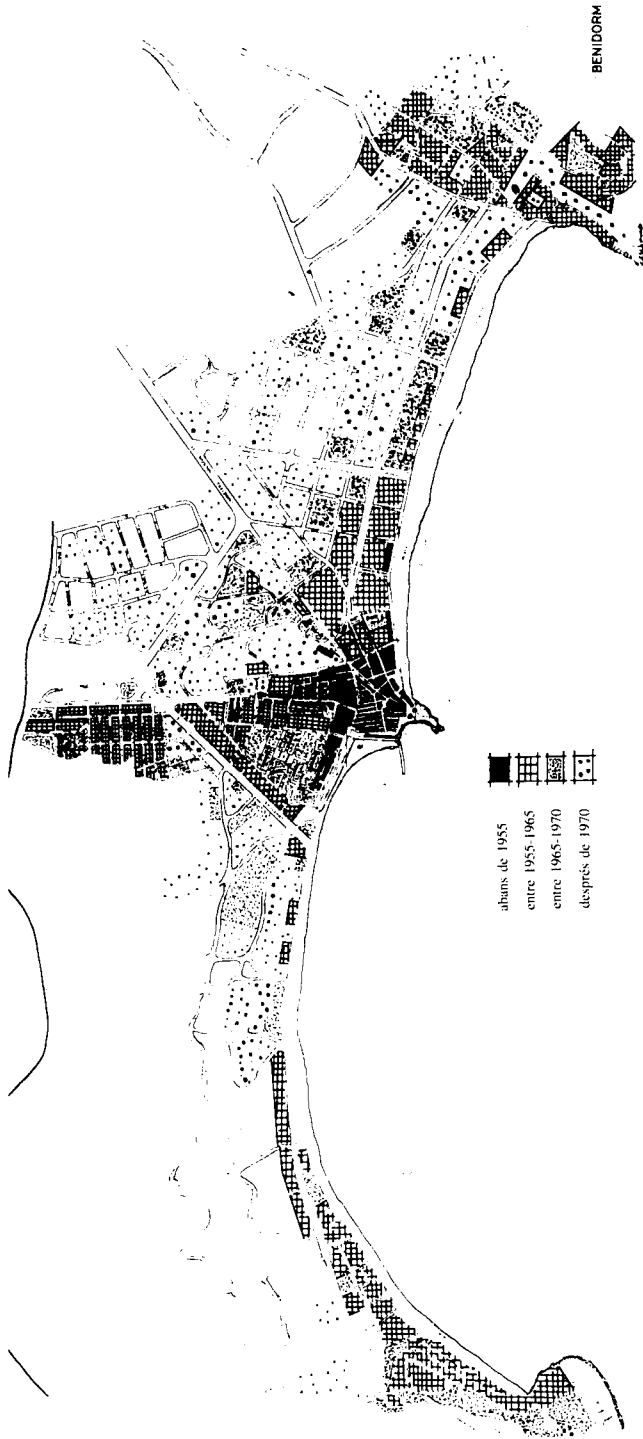
- Fins al 1960 no té una xarxa de subministrament d'aigua potable.
- 1961, se signa un consorci amb Polop per Subministrar aigua a una xarxa de fonts públiques.
- 1965, es concedeix aigua del pantà Guadalest (amb capacitat per a 15.000.000 m³) per al proveïment de Benidorm.
- 1966, contracte amb la Comunitat de Regants del Canal Baix de l'Algar.
- 1968-69, la forta sequera va portar molts problemes; un canal de conducció acordat al contracte del 66 encara no s'havia realitzat.
- 1972, constitució del Consorci de Proveïment d'Aigües de la Marina Baixa, pel qual es pretén bombar aigua al pantà de Guadalest (el consorci està format per l'Alfàs, Altea, Callosa d'en Sarrià, Benidorm, Finestrat, Polop, la Vila Joiosa i la Nucua, poblacions amb major o menor implantació turística).
- 1975, a finals de 1975 encara no havia entrat en funcionament l'estació de bombament.
- 1978, nova sequera que va obligar a la contractació de vaixells-cisterna per poder garantir el proveïment d'aigua. A través d'uns estudis de l'Institut Geològic i Miner es van perforar uns pous que van facilitar, amb certes dificultats, el subministrament entre 1979-1984.

L'impacte sobre el territori

L'efecte del desenvolupament de Benidorm sobre l'entorn ha estat molt considerable. És avui el primer nucli en nombre de població resident i el que més capacitat d'allotjament temporal ofereix; és el que més llocs de treball genera i és el principal centre comercial i d'oci, etc.. Tot aquest creixement ha repercutit als nuclis veïns i l'alt preu del sòl urbanitzable ha generat un procés, que a grans trets seria el següent:

— Ha impulsat el desenvolupament turístic de la resta de nuclis per efecte de contagi; però també ha generat especialització, ja que la creació d'urbanitzacions, de xalets unifamiliars s'ha produït a la zona interior, més barats i muntanyenca (la Nucua, Polop, l'Alfàs i la zona interior d'Altea).

Mapa 3 Desenvolupament urbà



Font: Gaviria, Mario et al., opus cit. bibli. i P.G.O.U. de Benidorm (1985)

Mapa 4 Localització comercial



Font: Gaviria, Marín et al., opus cit. bibl.

— La localització de les activitats industrials i de serveis industrials (bogaderies, garatges, magatzems, fabricació de materials de construcció, fusteries, etc.) als voltants, seguint la carretera principal, de la Vila Joiosa, Finestral, l'Alfàs i Altea.

— Creació de barris dormitori depenents del centre a la Vila Joiosa, l'Alfàs i Altea i la instal·lació de la població immigrada al centre, a barris de les afores o pobles veïns.

Aquesta transformació ha trencat la jerarquia urbana d'abans del 1950 i ha donat la configuració d'un espai altament urbanitzat, amb Benidorm com a centre, i en estreta relació amb ell, però també ha propiciat una interrelació més gran de tots els nuclis entre si. Tots els municipis propers a Benidorm han vist augmentar la població, trencant el procés migratori o estacionari mantingut des de 1950 (Quadre 2). Contràriament els que es troben més a l'interior segueixen perdent població, però ara no cap a les ciutats més industrialitzades, sinó cap als nuclis costaners.

El model de creixement seguit planteja una sèrie de problemes que s'han de solucionar per evitar el seu estancament, que seria un revés de difícil superació per a l'economia. La seva economia és aclaparadorament dependent del turisme i el seu principal motor uns recursos primaris que són exhauribles i per això, per pal·liar aquesta dependència seria convenient una diversificació de les activitats econòmiques, malgrat que el seu mateix model de creixement posi serioses dificultats, ja que si s'han de seleccionar les activitats industrials que no facin mal, ni contaminin l'ambient, hi ha el preu disparat del sòl. Sense aquesta diversificació i mentre se segueixi dependent del turisme com únic recurs econòmic, tampoc es podrà solucionar l'estacionalitat de l'ocupació, un dels problemes més greus que planteja el desenvolupament en base al turisme. Aquesta diversificació econòmica és de solució difícil per endegar-la aïlladament a Benidorm, però és més factible si es realitza una planificació que compregui aquest àmbit més gran que ja està molt interrelacionat, on hi ha zones amb un preu del sòl molt menor, allunyades de les àrees de consum turístic i on ja hi ha nuclis amb una incipient diversificació econòmica, com Altea i la Vila Joiosa.

Ondara, gener de 1986.

Notes:

¹ Paraules pronunciades per Miguel Pérez Devesa, ex-alcalde de Benidorm el 1974, a GAVIRIA, Mario et alt., opus cit. bibl., p. 9.

² Les xifres sobre els diferents sectors econòmics són estimacions realitzades el 1980, incloent població no enregistrada al cens.

Bibliografia

- GAVIRIA, Mario et alt.: *Benidorm, ciudad nueva*, 2 volums, Madrid, Editora Nacional, 1977.
- GAVIRIA, Mario: *Libro negro sobre la Autopista de la Costa Blanca*, València, Ed. Cosmos, 1973.
- MARTINEZ SERRANO, J. A. et alt.: *Introducció a l'economia del País Valencià*, València, 3 i 4, 1980.
- PLAN GENERAL DE ORDENACIÓN URBANA (P.G.O.U.)-1985, Ayuntamiento de Benidorm, Oficina Técnica del Plan.

- PREVASA: *Estudios básicos para la ordenación del territorio de la Comunidad Valenciana. Tercera parte: Estrategias de desarrollo económico espacial de la Comunidad Valenciana*, Caja de Ahorros de València, 1983.
- QUEREDA SALA, José J.: *Comarca de la Marina de Alicante (Estudio de Geografía Regional)*, Alacant, Excma. Diputación Provincial, 1978.
- SORRIBES, Josep: *Desarrollo capitalista y proceso de urbanización en el País Valenciano*, València, Instituto Alfons el Magnànim, Col. Politècnica 17, 1985.